

Warszawa, 7 maja 2026 r.

Szanowny Pan Posel

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu RP

Szanowna Pani Senator

Małgorzata Kidawa-Błońska

Marszałkini Senatu RP

Szanowny Pan Posel

Paweł Śliz

Przewodniczący Komisji Sprawiedliwości
i Praw Człowieka Sejmu RP

Szanowny Pan Senator

Marcin Karpiński

Przewodniczący Komisji Praw Człowieka
i Praworządności Senatu RP

Do wiadomości:

Szanowny Pan Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

OŚWIADCZENIE w sprawie pilnego przyjęcia

skutecznych przepisów anti-SLAPP

W dniu 7 maja 2026 r. upływa termin transpozycji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiste bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”, dalej jako: dyrektywa). Z niepokojem odnotowujemy, że Polska nadal nie przyjęła przepisów zapewniających skuteczną ochronę osób i organizacji uczestniczących w debacie publicznej przed SLAPP-ami, a zaprezentowany projekt (rządowy projekt ustawy o szczególnych środkach ochrony osób uczestniczących w debacie publicznej, druk sejmowy

nr 2488, dalej jako: projekt) zawiera istotne ograniczenia, które osłabiają jego praktyczną użyteczność.

W naszej ocenie kluczowe jest obecnie sprawne procedowanie projektu ustawy w Sejmie, przy jednoczesnym wykorzystaniu etapu parlamentarnego do wprowadzenia poprawek, które zwiększą skuteczność projektowanych rozwiązań. Opóźnienie w implementacji oznacza, że dziennikarze, aktywiści, organizacje społeczne, lokalne ruchy obywatelskie, sygnaliści, naukowcy, działacze związkowi oraz inne osoby zabierające głos w sprawach publicznych nadal pozostają bez odpowiednich gwarancji ochrony przed postępowaniami wszczynanymi w celu ich zastraszenia, finansowego obciążenia lub uciszenia. Jednocześnie niewprowadzenie niezbędnych korekt do projektu grozi zaprzepaszczeniem szansy na przyjęcie ustawy zawierającej skuteczne mechanizmy ochrony przed SLAPP-ami. Obserwujemy, że problem SLAPP-ów w Polsce pozostaje bardzo powszechny. Szczególnie dotkliwy jest na szczeblu lokalnym, gdzie pojedyncze osoby, stowarzyszenia mieszkańców i lokalni dziennikarze często mierzą się z nieproporcjonalną presją procesową ze strony podmiotów dysponujących znacznie większymi zasobami finansowymi, organizacyjnymi lub politycznymi. Podobny mechanizm obserwujemy w sprawach o szerszym znaczeniu publicznym, gdzie duże podmioty gospodarcze wykorzystują instrumenty prawne wobec aktywistów oraz organizacji społecznych nagłaśniających kwestie istotne społecznie, które nie dysponują porównywalnymi zasobami do prowadzenia długotrwałych sporów sądowych. Takie działania wywołują efekt mrożący, ograniczają dostęp obywateli do informacji, osłabiają społeczną kontrolę nad decyzjami władz i inwestorów oraz szkodzą debacie publicznej i partycypacji społecznej.

Doceniamy, że rządowy projekt przewiduje rozwiązania, które wykraczają poza minimum wymagane przez unijną dyrektywę, w szczególności obejmuje też postępowania krajowe, a nie tylko sprawy transgraniczne.

Jednocześnie obawiamy się, że jeżeli przepisy zostaną przyjęte w obecnym kształcie, ich skuteczność w praktyce będzie mocno ograniczona. Wiele z postulatów przedstawionych przez organizacje pozarządowe podczas konsultacji społecznych nie zostało uwzględnionych, a powody ich odrzucenia zdają się pomijać realia funkcjonowania postępowań typu SLAPP w Polsce oraz praktykę ich rozpoznawania przez sądy.

Kluczowym środkiem walki ze SLAPP-ami jest możliwość szybkiego oddalenia takiego powództwa, tak by uniknąć procesu ciągnącego się latami. Projekt przewiduje taki mechanizm, ale odwołuje się do pojęcia „powództwa oczywiście bezzasadnego”, stosowanego dotąd do pism pozbawionych jakiegokolwiek sensu, co do których na pierwszy rzut oka widać, że nie zasługują na uwzględnienie. Tymczasem osoby inicjujące postępowania typu SLAPP korzystają z usług profesjonalnych pełnomocników, potrafiących przygotować pozew, który będzie stwarzał pozory sensowności. Projektodawca wyraził nadzieję, że sądy zmienią swoje utrwalone orzecznictwo, ale ciężar problemu wymaga zmiany ustawodawczej.

Co więcej, zgodnie z dyrektywą, w postępowaniach typu SLAPP ciężar dowodu powinien być odwrócony, co oznacza, że to powód musi wykazać, że jego roszczenie jest zasadne. Projekt ustawy nie zawiera stosownego przepisu, w konsekwencji zastosowanie będą miały zasady ogólne postępowania cywilnego i to pozwany będzie musiał wykazać, że jego działanie nie było bezprawne. Stwarza to dodatkowe obciążenie po stronie ofiar SLAPP-ów.

Ponadto, dyrektywa przewiduje, że sądy rozpatrujące postępowania typu SLAPP powinny mieć możliwość zasądzenia rekompensaty, czyli zadośćuczynienia za krzywdę i odszkodowania za szkodę spowodowaną tym postępowaniem na rzecz pozwanego. Projekt nie ustanawia szczególnych rozwiązań w tym zakresie, co oznacza, że roszczenia te musiałyby być dochodzone w osobnym postępowaniu. Jest to nie tylko długotrwałe, ale również generuje dodatkowe koszty.

Projekt nie odnosi się również do problemu wytaczania procesów o ochronę reputacji przez władze państwowe i samorządowe. Takich podmiotów nie odstraszą przewidziane w projekcie sankcje finansowe – w ich przypadku koszty ostatecznie poniosą podatnicy.

Podkreślamy również, że ochrona przed SLAPP-ami nie może ograniczać się wyłącznie do procedury cywilnej. W polskich warunkach istotnym narzędziem wywierania presji na uczestników debaty publicznej pozostają również postępowania karne, w tym sprawy o zniesławienie. Dlatego niezbędne jest uzupełnienie projektowanych rozwiązań o środki ochrony przed SLAPP-ami o charakterze karnym, w tym zmiany w procedurze karnej oraz podjęcie prac nad eliminacją odpowiedzialności karnej za zniesławienie z art. 212 Kodeksu karnego. Ze względu na ograniczone kompetencje legislacyjne UE dyrektywa dotyczy tylko postępowań cywilnych, co nie oznacza, że unijny ustawodawca nie dostrzega problemu karnych SLAPP-ów. Wynika to jednoznacznie z motywu 17 dyrektywy, a także Zaleceń Komisji (UE) 2022/758 z dnia 27 kwietnia 2022 r. w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka, którzy angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”).

Oczekujemy także, że polskie przepisy będą uwzględniały nie tylko zakres dyrektywy, lecz również standardy wynikające z Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec(2024)2 dla państw członkowskich w sprawie przeciwdziałania wykorzystywaniu strategicznych powództw przeciwko udziałowi publicznemu (SLAPP). Rekomendacja ta wskazuje na potrzebę kompleksowego podejścia obejmującego nie tylko gwarancje procesowe, ale również środki wsparcia dla osób i organizacji dotkniętych SLAPP-ami, działania edukacyjne, monitoring, zbieranie danych oraz współpracę krajową i międzynarodową.

Wzywamy Parlament do sprawnego przeprowadzenia prac legislacyjnych z udziałem organizacji społecznych, środowisk dziennikarskich, ekspertów prawnych oraz

przedstawicieli osób i grup, które doświadczyły SLAPP-ów w praktyce. Skuteczna ochrona debaty publicznej wymaga rozwiązań szybkich, dostępnych i realnie odstraszających od nadużywania prawa do tłumienia krytyki.

Oświadczenie podpisali:

1. ARTICLE 19 Europe
2. Atlas Nienawiści
3. Centrum Monitoringu Wolności Prasy
4. European Fem Institute
5. Fundacja "Pro Aperte"
6. Fundacja Blind&Proud
7. Fundacja Blue Dragon
8. Fundacja ClientEarth Prawnicy dla Ziemi
9. Fundacja Dom tam gdzie Ty
10. Fundacja Feminoteka
11. Fundacja Frank Bold
12. Fundacja im. Stefana Batorego
13. Fundacja Lasy i Obywatele
14. Fundacja Matecznik
15. Fundacja Media Forum
16. Fundacja Miasto Obywatelskie Lubartów
17. Fundacja Niech Żyją!
18. Fundacja Niezależne Media
19. Fundacja To Proste
20. Fundacja Wymiany Kulturowej toTU toTAM
21. Fundacja Wolności
22. Fundacji Moc Partnerstwa
23. Gazeta Polska
24. Green REV Institute
25. Helsińska Fundacja Praw Człowieka
26. Inicjatywa "Nasz Rzecznik"
27. Izba Wydawców Prasy
28. Kampania Przeciw Homofobii
29. News Max Polska
30. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
31. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych
32. OKO.press
33. Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”

34. Press Club Polska
35. Rada Mediów Polskich
36. Radio Wnet
37. Sieć Obywatelska Watchdog Polska
38. Stowarzyszenie Amnesty International
39. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich
40. Stowarzyszenie Fabryka Równości
41. Stowarzyszenie Gazet Lokalnych
42. Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego/Krytyka Polityczna
43. Stowarzyszenie Klon/Jawor
44. Stowarzyszenie Lambda Warszawa
45. Stowarzyszenie Leubuzzi
46. Stowarzyszenie Local Girls Movement
47. Stowarzyszenie Nasze Prawo
48. Stowarzyszenie "NIGDY WIĘCEJ"
49. Stowarzyszenie Uczciwa Gmina
50. Stowarzyszenie wspierające Inicjatywę "Nasz Rzecznik"
51. Telewizja wPolsce24
52. Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Barcinie
53. TV Republika
54. Tygodnik Do Rzeczy
55. Tygodnik Sieci
56. Tygodnik Solidarność
57. Żydowskie Stowarzyszenie Czulent